

форм власності, а також незалежних підприємств-постачальників. Це можливо при максимальній децентралізації енерговиробництва, яке найбільшою мірою сприяє використанню нетрадиційних джерел енергії і впровадженню енергозберігаючих технологій. Перелічені заходи передбачають створення зацікавленості організацій-постачальників (дистриб'юторів) по закупівлі електроенергії у виробників, які використовують нетрадиційні джерела енергії. Збільшення частки нових джерел в енергобалансі є істотним чинником економічного розвитку в цілому, оскільки це полегшить фінансові проблеми галузі, у зв'язку із зменшенням валютних витрат на паливо. Суттєве значення має також впровадження сучасних інструментів пріоритетного фінансування та кредитування побудови електростанцій, які використовують нові джерела, а також системи заохочень. Все разом викликає потребу створення умов для стимулювання участі іноземного і приватного капіталу в реалізації енергозберігаючих інноваційних проектів. На нашу думку, функціонування незалежних виробників електроенергії разом з могутніми державними і акціонерними електростанціями розширює можливості самоенергозабезпечення і продаж електроенергії за договорами. Поряд з цим є доцільним залучення користувачів електроенергії до фінансування програм по енергозбереженню, екологізації технологічних процесів, розвитку потужностей на нових джерелах виробництва електроенергії.

Література

1. Борисов Н.А. Проблемы реконструкции ТЭС Украины и пути их решения / Н.А. Борисов // Энергетика и Электрификация. – 2005. – № 1. – С. 39–42.
2. Варнавський В.Г. Моделі реформування електроенергетики / В.Г. Варнавський // Энергетика та ринок. – 2004. – № 2. – С. 12–17.
3. Вихарев Ю.А. Инвестиционная привлекательность малой гидроэнергетики в Украине в свете действия положений Киотского протокола // Ю.А. Вихарев // Энергетика и Электрификация. – 2005. – № 7. – С. 35–36.
4. Енергетична стратегія України на період до 2030 року і подальшу перспективу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2006_03_15/FIN38530.html
5. Квач Я.П. Корпоративне управління організаційним розвитком: креативні засади : монографія / Я.П. Квач, К.С. Шапошников, М.М. Адамкович ; під наук. керівництвом О.С.Редькіна. – Одеса : ОДІФ, 2008. – 298 с.
6. Офіційний сайт НАК «Нафтогаз» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.naftogaz.com
7. Офіційний сайт Міністерства палива та енергетики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mpe.kmu.gov.ua
8. Редькін О. Сучасні стратегії та технології корпоративного управління / О. Редькін, В. Реген, Н. Хрущ. – Одеса : Евен, 2004. – 216 с.
9. Саламов А.А. Рекомендації ООН по реформуванню в сфері енергетики для країн з перехідною економікою / А.А. Саламов // Новини енергетики. – 2004. – № 4. – С.13–15.

Надійшла 3.9.2010 р.

УДК 338.2

О.О. РОМАШКІН

Чернігівський державний інститут економіки і управління

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено причини, що сприяли відмові від загальнодержавного планування під час переходу до ринкової системи господарювання. Констатовано необхідність створити загальнодержавну систему соціально-економічного планування. Запропоновано здійснювати регулювання соціально-економічного розвитку через механізми державного стратегічного планування розвитку країни на довгостроковий, середньостроковий і поточний періоди.

Reasons which assisted abandonment from the national planning during passing to the market system of manage are investigated. A necessity to create the national system of the socio-economic planning is established. It is suggested to carry out adjusting of socio-economic development through the mechanisms of the state strategic planning of development of the country on long-term, medium-term and current periods.

Ключові слова: планування, система державного планування, стратегічне планування, індикативне планування, програмно-цільове управління, програма.

Постановка проблеми. У ХХ сторіччі економічна система України пройшла свій неповторний шлях розвитку від планового фундаменталізму з тотальним адміністративно-командним плануванням до ринкового фундаменталізму з ліберальною ідеєю саморегулювання ринку. В результаті вщент зруйновано систему планування, ліквідовано Держплан – джерело економічної інформації, необхідної уряду для прийняття обґрунтованих рішень, а поняття “планування” віддано анафемі та забуттю. Замість того, щоб удосконалювати планування з використанням економіко-математичних і комп’ютерних систем, модернізуючи його до нових економічних умов, відбувся повний відхід від планового начала.

Нинішня світова фінансово-економічна криза продемонструвала неспроможність “невидимої руки

ринку” до розв’язання проблем і суперечностей в соціально-економічному розвитку держави. Як наслідок, катастрофічне падіння обсягів виробництва, зниження ділової активності суб’єктів господарювання, масштабне безробіття, “параліч” платіжно-розрахункової системи та криза банківської ліквідності, скорочення імпорту та експорту, зменшення доходів бюджету і валютних надходжень при значному нагромадженні зовнішньої та внутрішньої заборгованості, істотне зниження реальних доходів і рівня життя населення. На часі актуальним постає завдання щодо переосмислення механізмів і моделей державного впливу на економічні процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні на рівні вищого керівництва держави, в наукових фахових виданнях, засобах масової інформації відбувається усвідомлення необхідності раціонального поєднання державного регулювання економіки та ринкового механізму господарювання для побудови ефективної і конкурентоспроможної економічної системи. На державному рівні розроблено проект Закону України “Про державне стратегічне планування”, в якому здійснено спробу координації державного стратегічного планування з бюджетним процесом. Серед останніх публікацій, присвячених необхідності планового розвитку, слід виділити праці таких економістів, як: Мамутов В., Марцин В., Оскольський В., Савченко В., Соловійова Н., Ющик О. та ін. У своїх дослідженнях автори наголошують на необхідності відновлення державного планування, проте питанням формування системи державного планування приділяють недостатньо уваги.

Метою даної статті є узагальнення поглядів щодо перспектив розвитку і формування системи державного планування економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не викликає сумнівів, що інструментом державного регулювання повинне стати планування з обов’язком держави науково обгрунтовано визначати загальноекономічні параметри розвитку суспільства та обстоювати виконання планів. Проте, перш ніж перейти до формування системи державного планування економіки, слід розібратись з причинами, що сприяли зведенню планування практично до нуля, і спробою перейти на прогнозування та бюджетування.

Свого часу, на початку 30-х років, “воєнна економіка” в СРСР згорнула “генетичну” методологію планування на користь “теологічного” напрямку і жорсткого централізованого управління народним господарством [1, с. 28]. Тоді планова соціалістична система господарювання відіграла визначальну роль у перемозі СРСР у Другій світовій війні та подальшому прискореному піднесенні продуктивних сил країни. Завоювавши величезний авторитет у світі, досвід радянського планування набув популярності у багатьох країнах, у яких після Другої світової війни розроблялись і успішно виконувались в різній формі чотири-, п’яти- і семирічні плани. Особливий інтерес викликає досвід «Азіатських тигрів», які завдяки плануванню зробили величезний стрибок з відсталості до перших рядів країн зі змішаною економікою. Добре відомі успіхи Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню. Особливо повчальний досвід Японії, де давно складаються і виконуються довгострокові плани розвитку, які координують роботу державного і недержавного секторів економіки [2, с. 8].

У своїй статті “Особливості планової роботи в ринковій економіці в період виходу з кризи” Марцин В. взагалі дійшов до висновку, що «... ринкова економіка – насамперед планова економіка й першочерговим для неї завданням стає правильне переосмислення перспектив розвитку» [3, с. 8]. Не випадково програмно-цільовий підхід використовується протягом багатьох років у США, Канаді, Німеччині, Франції, Австрії, Фінляндії, Японії та ін. Досвід виходу США із кризи 1929-1933 рр. взагалі став хрестоматійним. Криза була подолана завдяки реалізації загальнодержавної програми розвитку. Єдине, чим відрізняються країни – це механізми і форми реалізації програмно-цільового методу, що обумовлено історично сформованими соціально-економічними факторами.

В той час, як в усьому світі наслідують кращі надбання економічного планування з певними модифікаціями, що сприяє країнам мати значні успіхи в соціально-економічному розвитку, Україна відкинута на багато років назад і навіть рівня 1990 року по більшості показників не досягає. Президент Спілки економістів України, академік АЕН України В.Оскольський наголошує на тому, що державу було усунено від управління економікою шляхом нав’язування неоліберальних реформ, які включали в себе приватизацію, лібералізацію фінансів і торгівлі, дерегуляцію економіки з метою відкриття транснаціональному капіталу нових, до того закритих для нього сфер діяльності, вмонтування країни з перехідною економікою у світову капіталістичну систему на позиціях її периферії [4, с. 6-7].

У своїй роботі Н. Соловійова виділила ще одну причину, що сприяла відмові від загальнодержавного планування. Спроби сполучити соціалістичну та капіталістичну суспільно-економічні формації у фундаментальну концепцію інтеграції циклічно-генетичного передбачення із системою індикативного планування на державному рівні не увінчались успіхом в потенційно сприятливій для експерименту гармонійного сполучення “плану” та “ринку” в період ринкових перетворень 1991– 1999 рр. тому, що в умовах перехідної економіки ця економічна модель не відповідала на запитання, яка частка соціалістичного надбання належатиме державі, а яку буде передано у приватну власність. Збудоване і створене за роки соціалізму стало основою для первинного збагачення не причетних до цього “нових капіталістів”, які потім формували український політикум і карали “ідеологічну спадщину минулого” [5, с. 12-13].

На підставі вищевикладеного потрібно не лише констатувати необхідність, а й визнати наявність реальної можливості створити національну систему загальнодержавного соціально-економічного планування.

Проте для цього потрібне не механічне відтворення радянської планової системи, а перехід на новий рівень розуміння ролі планування в державному управлінні суспільством. Загальнодержавне планування – це визначення цілей держави та найоптимальніших шляхів їх досягнення з використанням широкого спектру методів впливу: від економічних до законодавчих. Необхідне розуміння планування як однієї з найважливіших функцій у системі державного управління, яку слід здійснювати на засадах програмно-цільового управління.

У широкому розумінні програмно-цільовий метод – це спосіб розв'язання великих і складних проблем за допомогою вироблення та проведення системи програмних заходів, орієнтованих на цілі, досягнення яких забезпечує розв'язання цих проблем [6, с. 7]. Метод припускає розгляд сукупності цілей і цільових завдань, що утворюють багаторівневу, ієрархічно організовану цільову систему, яка охоплює всі цільові елементи, необхідні для розв'язання програмної проблеми, розглянутої у всіх її аспектах.

Обсяг і масштаби проблем, що стоять перед Україною, вимагають розробки та затвердження єдиної комплексної довгострокової програми реформ, яка б забезпечувала спадковість при зміні політичних розкладів у державі. При цьому реформи слід здійснювати в інтересах добробуту народу, а якщо вони цього не забезпечують, такі реформи не потрібні. Основна мета таких перетворень – забезпечити стабільне економічне зростання, що є єдиним засобом підвищення рівня життя населення. У свою чергу, засобом досягнення сталого економічного зростання може бути лише підвищення загальної продуктивності економіки.

Для подолання фінансово-економічної кризи, переходу до сталого розвитку держава мусить повернутись до регулювання соціально-економічного розвитку через механізми державного стратегічного планування (прогнозування) розвитку країни на довгостроковий (20-25 років), середньостроковий (5 років) і поточний (1 рік) періоди, а також збільшити до трьох років термін, на який складається державний бюджет України (з розбивкою по роках) [4, с. 7].

В даний час на державному рівні проект Закону України “Про державне стратегічне планування” проходить погодження і доопрацювання. На думку розробників документа, основою планування повинен бути середньостроковий період (від трьох до п'яти років), на який пропонується розробляти державні, регіональні та місцеві програми. На довгостроковий період (понад п'ять років) пропонується розробляти Стратегію розвитку України і Державну стратегію регіонального розвитку [7].

Визначальне місце в системі народногосподарського планування слід відвести програмам. Вони розробляються з метою вирішення пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку. Було б доцільно формувати систему державного планування на наступних умовах: розробка програми стратегічного соціально-економічного розвитку України та її регіонів на довгостроковий період (20-25 років), яка могла б стати методологічною базою для розробки середньострокових стратегічних планів-прогнозів соціально-економічного розвитку України, окремих її регіонів, цільових державних галузевих та регіональних програм. На основі таких прогнозів соціально-економічного розвитку України повинні формуватися трирічний (перспективний) і щорічний (поточний) бюджети країни та регіонів.

Запропоноване формування трирічного бюджету країни і регіонів викликане необхідністю реального уявлення про фінансові ресурси програми, що виділяються з бюджету. У зв'язку з річним періодом бюджетного планування можливість ув'язки програмних заходів з фінансовими ресурсами існує тільки на один-два роки (бюджет поточного року і намічений бюджет майбутнього року). Тому навіть до часу затвердження програми заходи, що спираються на бюджетне фінансування, можна більш менш чітко передбачити на один або два роки.

Що ж до тривалішого періоду, доводиться вірити прогнозам або сподіватися на проведення програмних заходів за рахунок позабюджетних джерел, якщо вони будуть доступні в майбутньому. Відповідно, програмні заходи на віддалену перспективу немає сенсу опрацьовувати з тим же ступенем конкретності і детальності, що і на найближчі рік-два. Це істотне обмеження при розробці та реалізації програм, передбачається нівелювати за рахунок формування перспективного бюджету і тоді програмні заходи, їх фінансування, бізнес-плани із соціально-економічними і техніко-економічними обґрунтуваннями можна конкретизувати на більш віддалену перспективу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Жодних сумнівів не виникає у необхідності формування системи державного планування. Система повинна включати не лише програмні документи на коротко-, середньо- і довгостроковий періоди, а також мають розроблятися програми стратегічного соціально-економічного розвитку України та її регіонів на довгостроковий період (20-25 років), які стануть методологічною базою для розробки середньострокових стратегічних планів-прогнозів соціально-економічного розвитку України, окремих її регіонів, цільових державних галузевих та регіональних програм, в тому числі на 1 рік. На основі таких програм соціально-економічного розвитку України повинні формуватися трирічний (перспективний) і щорічний (поточний) бюджети країни та регіонів. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку слід спрямовувати на обґрунтування методичних підходів до розробки програмних документів на науковій основі, що сприятиме досягненню запланованих результатів найбільш раціональним шляхом.

Література

1. Савченко В.Ф. Програмне регулювання соціально-економічного розвитку на регіональному рівні / В.Ф. Савченко. – Чернігів : Чернігівські обереги, 2007. – 516 с.

2. Ющик О. Без загальнодержавного планування економіку і країну не підняти / О. Ющик, В. Мамутов // Голос України. – 2010. – № 114 (4864). – С. 8–9.
3. Марцин В.С. Особливості планової роботи в ринковій економіці в період виходу з кризи / В.С. Марцин // Економіка, фінанси, право. – 2010. – № 1. – С. 8–14.
4. Оскольський В. Про економічну політику сталого розвитку в Україні / В. Оскольський // Економіка України. – 2010. – № 6. – С. 4–13.
5. Соловійова Н. Формування системи державного планування розвитку сільського господарства України / Н. Соловійова // Економіка України. – 2010. – № 8. – С. 11–20.
6. Райзберг Б.А. Программно-целевое планирование и управление / Б.А. Райзберг, А.Г. Лобко. – М. : Инфра-М, 2002. – 428 с.
7. Про державне стратегічне планування : проект Закону України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2

Надійшла 2.9.2010 р.

УДК 331.101.6

Н.П. ТАНАСІЄНКО

Хмельницький національний університет

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ: ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

В статті проаналізовані основні методи виявлення резервів продуктивності праці: техніко-економічних розрахунків за факторами; проведення статистичних спостережень та замірів; багатофакторного кореляційного та регресійного аналізу; економіко-математичного моделювання; експертних оцінок, визначені їх переваги та недоліки.

Basic methods of reveal reserves of the labour productivity: tekhniko-ekonomik calculations after factors; conducting the statistical supervisions and intentions; multivariable cross-correlation and regressive analysis; ekonomiko mathematical design; expert estimations; raising of experiment were analysed in the article. Their advantages and failings were shown in the article.

Ключові слова: продуктивність праці, резерви продуктивності праці, методи виявлення резервів продуктивності праці.

Актуальність проблеми. Продуктивність праці відіграє важливу роль як на рівні підприємства так і в масштабах усього суспільства. Зростання продуктивності праці на рівні підприємства дозволяє: скоротити витрати на виробництво та реалізацію продукції, якщо зростання продуктивності праці випереджає зростання середньої заробітної плати; збільшити обсяг виробництва та реалізації продукції за інших рівних умов, а отже і збільшити прибуток підприємства, рентабельність виробництва; проводити політику по збільшенню заробітної плати працівникам; більш успішно здійснювати реконструкцію та технічне переозброєння підприємства; підвищити конкурентоспроможність підприємства та продукції, забезпечити фінансову стабільність роботи; покращити соціально-психологічний клімат в колективі.

Зростання продуктивності являється основним засобом зростання сукупного суспільного продукту, валового внутрішнього продукту та валового національного доходу, фонду накопичення та фонду споживання, виражається в покращенні рівня та якості життя населення, вирішенні соціальних проблем, в створенні достатньо міцної основи для розширеного відтворення, в зміцненні конкурентної позиції країни на світовому рівні. Від рівня продуктивності праці залежить стабільність економіки, подолання кризових наслідків, перехід до економічного зростання.

Досягати зростання продуктивності праці можливо за рахунок виявлення та впровадження резервів. Основними методами виявлення резервів продуктивності праці являються: техніко-економічні розрахунки за факторами; проведення статистичних спостережень та замірів; багатофакторний кореляційний та регресійний аналіз; економіко-математичне моделювання; методи експертних оцінок та інші.

Вивченню проблем розробки теоретичних основ пошуку та реалізації резервів продуктивності праці присвячені роботи багатьох як вітчизняних так і зарубіжних вчених, як: Богині Д.П., Єрьоменко В.О., Калини А.В., Костіна А.А., Кременева Г.Р., Малевича Е.Л., Немчинова В.С., Сіроштана Н.А., Сінка Дж.Д., Слезінгера М.Я., Турецького О.А., Фільєва В.І.

Постановка проблеми. Хоча тема являється актуальною, проте ряд питань залишається невирішеними або ж дискусійними: в наукових працях розглядаються різні підходи щодо класифікації факторів та резервів продуктивності праці, пропонуються різні методи виявлення резервів продуктивності праці, але не визначаються їх переваги та недоліки. Тому в даній статті, розглянувши основні методи пошуку резервів продуктивності праці, виявимо їх переваги та недоліки.

Виклад основного матеріалу. Сутність методу техніко-економічних розрахунків заключається в тому, що на підприємстві за окремими факторами визначається економія в витратах праці (робочого часу), котра виражається у відносному зменшенні чисельності працівників. Економія витрат праці за кожним фактором визначається шляхом